

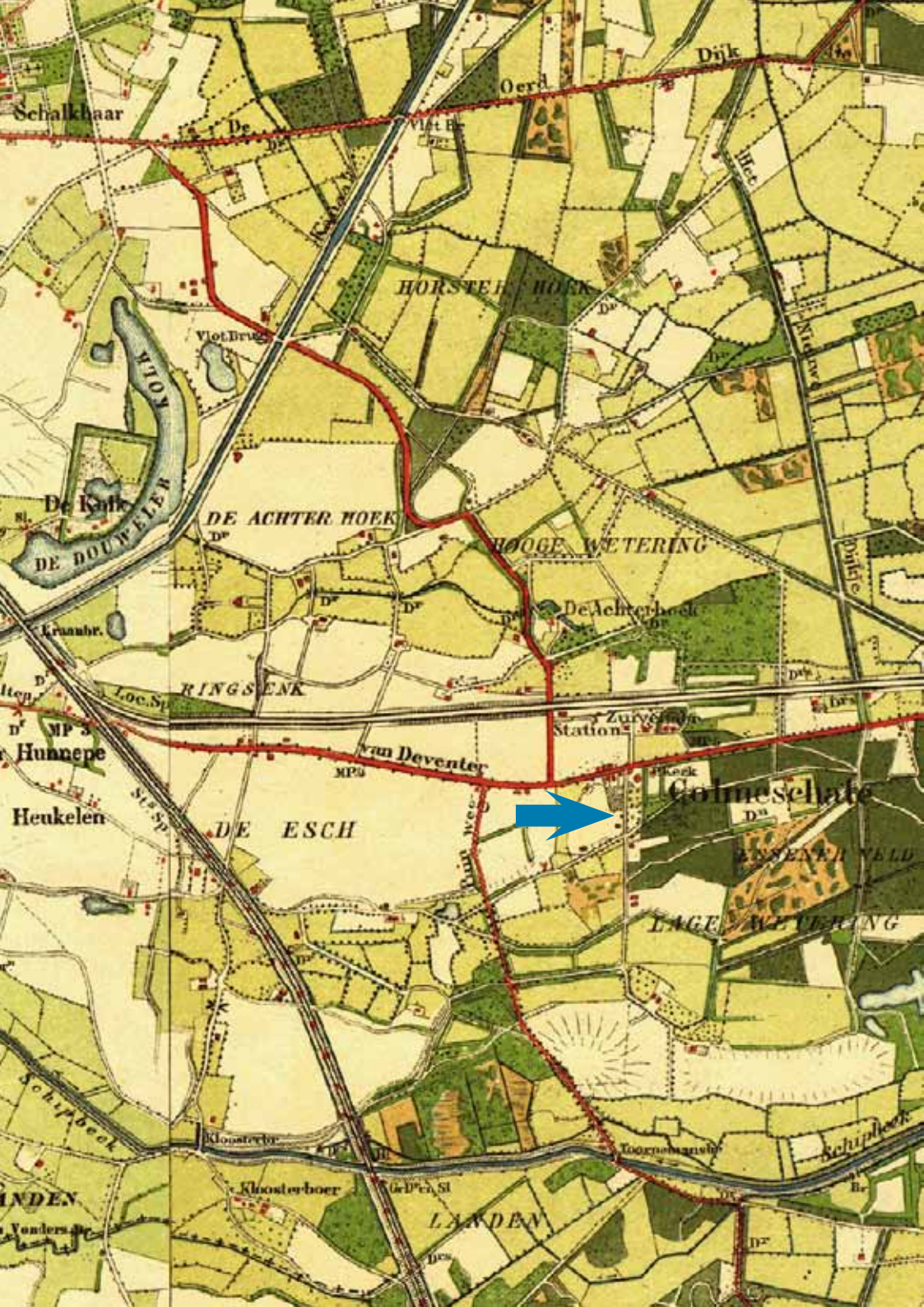
RUST
PLAATSSEN
OVERIJSSSEL

**BOEKJE OVER:
OUDE BEGRAAFPLAATS
COLMSCHATE**

www.rustplaatsen.nl

Oude begraafplaats Colmschate op de kaart

Colmschate is een rond 1230 gestichte buurschap, die haar naam waarschijnlijk dankt aan de naam schate of schote, hetgeen een beboste hoek zandgrond uitspringend in een moeras betekent. Hier bevond zich tot 1528 een bisschoppelijk hof, daarna koningshof. Van hieruit werden rechtspraak, organisatie en administratie van het schoutambt Colmschate geregeld. Na het bouwen van een hervormde kerk in 1842 vormde zich het begin van een dorp. De in 1888 geopende spoorlijn Deventer-Almelo, met een station te Colmschate, was een belangrijke stimulans voor welgestelde Deventenaren om zich hier te vestigen. Aanvankelijk breidde de bebouwing zich uit langs de Holterweg en de haaks daarop staande Stationsstraat. In de loop van de twintigste eeuw verloor Colmschate zijn dorps karakter. Inmiddels is Colmschate opgeslokt door Deventer. Wat bleef was het groene karakter van het dorp. De in 1900 aanwezige bossen zijn er nog steeds. Het groene karakter van Colmschate werd zelfs uitgebreid en wel door de uitbreiding van de Oude begraafplaats direct ten zuiden van de kerk en de aanleg van een nieuwe begraafplaats verder zuidelijk.

Op de kaart uit 1900 staat de begraafplaats keurig ingetekend, evenals de eraanstaande kerk en kroeg. In 1931 werd de oorspronkelijke waterstaatskerk vervangen door de huidige kerk. Op de kaart staan ook, iets ten zuidwesten van Colmschate, de Kloosterlanden, boerderij Kloosterboer en, noordoostelijk van Colmschate, de Gooier Mars.

Het prachtig gerestaureerde graf van de familie Kloosterboer in de uiterste noordwesthoek van de Oude begraafplaats met op de achtergrond de kerk en de uitspanning 't Hof van Colmschate.

< De Oude begraafplaats Colmschate op de kaart uit ca 1900

Arm heideveld wordt rustplaats

De streek rond Colmschate is al in ieder geval sinds de bronstijd bewoond, getuige de vondst in 1927 van urnen op het nabijgelegen Banekaterveld. Hoge droge plekken voor de bouw van woningen en de verbouw van graan, grazige groengronden en beken vol drink- en vaarwater boden de bewoners door de eeuwen heen alles wat ze nodig hadden voor een goed bestaan. Men woonde, werkte en men stierf er. Wat het laatste aangaat, stelde de grote afstand tot de aangewezen kerkhoven de boeren van de buurschappen Essen en Weteringen vaak voor grote problemen. Met name 's winters waren de zandwegen vrijwel onbegaanbaar en werd de laatste reis vaak een hele lange. Met de aanleg van een begraafplaats op een stukje heidegrond aan de oude handelsweg van Deventer naar Hamburg waren die problemen verleden tijd.

Lange tijd kerkten de boeren van de tussen Deventer en Bathmen gelegen buurschappen rondom Colmschate in Diepenveen. In de zomer was de soms meer dan 11 kilometer naar de begraafplaats bij hun kerk lang, maar wel te doen. Anders was dat in natte en koude jaargetijden wanneer de karresporen in langgestrekte modderpoelen veranderden. Rond 1825 slaan de boeren van de genoemde buurschappen de handen ineen voor het aanleggen van een eigen begraafplaats dicht bij huis. De keuze viel op een stuk heideveld aan de oude handelsroute van Deventer via Holten naar Duitsland. Heidevelden waren tot die tijd haast heilig wat betreft de aantasting. Met een mengsel van heideplaggen en de uitwerpselen van schapen en ander vee hielden de boeren de vruchtbaarheid van hun akkers op peil. Geld voor een eigen begraafplaats was er nauwelijks, spierkracht in overvloed. Giften en de verkoop van grafrechten maakten de exploitatie mogelijk. De deelnemende buurschappen lagen in de Gooijer Marke.

De eerste eigen begraafplaats was bescheiden van omvang: 48 roeden en 70 ellen, oftewel ongeveer 0,4 hectare.

Erf Kloosterboer in de kloosterlanden ten zuidwesten van Colmschate op de kadastrale minuutplan uit 1832.

Wettelijk gezien, had de begraafplaats een degelijke omheining moeten krijgen, maar daarvoor was er te weinig budget. Op verzoek van het gemeentebestuur verleenden de Gedeputeerde staten van Overijssel ontheffing voor het aanleggen van zo'n omheining. De toegang tot de nieuwe begraafplaats lag aan de oude handelsweg.

Na de aanleg van een eigen begraafplaats en de bouw van een eigen kerk groeide Colmschate uit tot een bescheiden kerkdorp. Met de toename van het aantal inwoners groeide ook de begraafplaats. Gebrekkig onderhoud van en op de begraafplaats bleef een punt van aandacht. Verantwoordelijk voor het beheer van de nieuwe begraafplaats was het bestuur van de toenmalige gemeente Diepenveen. Zij was sinds juni 1830 formeel eigenaar. Om de begroting passend te krijgen en een onderhoudsbudget te maken voor de begraafplaats moest in het vervolg betaald worden voor het bijzetten van een overledene: twee gulden voor een volwassene en één gulden voor een kind.

Aanvankelijk wees de beheerder van de begraafplaats de graven toe voor de genoemde bedragen. Uit geldnood ging het gemeentebestuur in 1855 over tot het verkopen van grafruimten aan de eigen inwoners. Het betrof royale graven waarin plaats was voor maximaal 6 lijken. Er was van meet af aan veel belangstelling. Leden van de familie Kloosterboer hoorden ook tot de gegadigden. Oorspronkelijk waren 51 te kopen graven beschikbaar. Daarvan zijn er tot circa 1900 42 verkocht. Nadien zijn in het zuidwestelijke deel ongeveer 60 eigen graven aangelegd. Helaas zijn van het zuidoostelijke deel geen gegevens bewaard. De gemeente Diepenveen had er wel meer kunnen verkopen, maar de vraag naar algemene, door de beheerder toegewezen, graven was zo groot, dat daarvoor geen ruimte meer was. Met uitzondering van het graf van de familie Kloosterboer benutte vrijwel niemand de totale capaciteit van de eigen graven.

Drie grote graven in het noordelijke deel van de begraafplaats. Links een gerestaueerd graf, midden het graf van de familie Kloosterboer voor de restauratie en rechts het graf van de vrouw van Jonkheer P. van der Wijck.

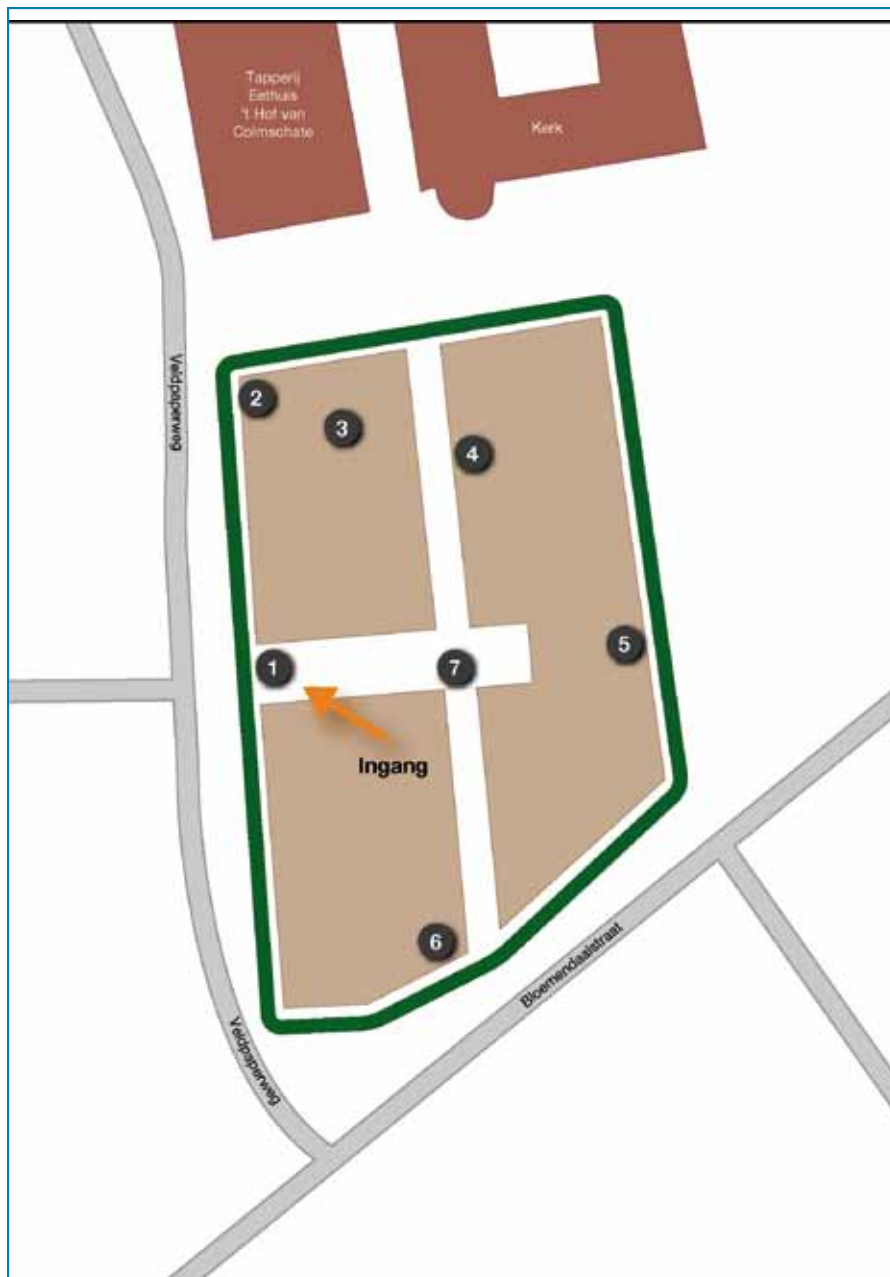
Eind negentiende eeuw kwam er, uit ruimte- en geldgebrek, een einde aan de uitgifte van royale grafruimten. Nieuwe graven kostten hetzelfde maar werden kleiner en de begraafplaats werd uitgebreid. Dat laatste gebeurde in 1894 door de aankoop van een stuk grond van de Hervormde Kerk. De uitbreiding sloot aan op de bestaande begraafplaats. Wie het zich kon veroorloven tooide het graf met een mooie steen. Wie dat niet kon, plaatste een houten grafteken. Op het nieuwe stuk stonden tientallen van deze zeer vergankelijke grafmonumenten. Dat verklaart waarom tegenwoordig op een groot deel van de begraafplaats open ruimten voorkomen. Rond 1920 laat de hofmaarschalk van de toenmalige Koningin, Mr. Ferdinand Francois Baron de Smeth, op de begraafplaats in Colmschate een grafkelder aanleggen. In de eerste helft van de twintigste eeuw was er opnieuw ruimtegebrek. Uitbreiding aansluitend op de bestaande begraafplaats was niet mogelijk. Vandaar dat er iets ten zuiden een geheel nieuwe werd aangelegd. Na de in gebruik name daarvan in 1932 liep het aantal bijzettingen op de oude begraafplaats fors terug en daarmee de aandacht voor beheer en onderhoud. Het oorspronkelijke baarhuisje, een groot deel van de houten gedenktekens en alle graftrommels doorstonden te tand des tijds niet of werden afgebroken. Delen waar vroeger de algemene graven lagen, werden ingezaaid met gras.

Hoewel er na de in gebruik name van een nieuwe grotere begraafplaats in 1932 steeds minder begrafenissen plaatsvonden op de oude begraafplaats is deze in feite nooit formeel gesloten. Het jongste graf dateert uit 1982. In 2012 is de Oude begraafplaats aan de Sworminksweg in Colmschate met vereende krachten opgeknapt en zijn waar nodig en mogelijk graven en graftekens hersteld. Het legerde vrijwilligers voerde de herstelwerkzaamheden uit met oog voor detail en zonder de specifieke cultuurhistorische waarde van de begraafplaats uit het oog te verliezen.

Op de volgende bladzijde staan 7 bijzondere plekken op de Oude begraafplaats van Colmschate. De kaart hiernaast laat zien waar deze liggen. Loop gerust van de ene naar de andere bijzonder plek, maar wel met respect voor de plek.

1. **Toegangshek** De ingang van de begraafplaats lag tot omstreeks 1955 aan het einde van een pad tussen de kerk en de kroeg aan de Holterweg. In de zuidwestzijde van de omheining was een kleine neveningang. In de jaren zeventig werd bij een algehele vernieuwing van de afrastering de huidige ingang gemaakt.
2. **Graf 1** Herman Kloosterboer was in de tijd van de aanleg van de begraafplaats lid van de gemeenteraad van Diepenveen. Na het aanvankelijke enthousiasme waarmee de nieuwe begraafplaats in Colmschate werd aangelegd, kwam de voltooiing volgens de geldende voorschriften door geldgebrek in gevaar. Herman regelde een lening van 100 gulden om het werk af te maken. De familie Kloosterboer kocht graf nummer 1.
3. **Oudste grafzerk** Tijdens de opknappwerkzaamheden in de periode 2011-2012 kwam de oudste grafzerk weer boven de zoden. In de steen is de naam G. Lammers gebeiteld. Gerrit Jan was molenaar op de Hunneper Molen. In de tijd dat hij leefde en werkte werd de letter L uitgesproken als J. Het molenaarsvak zat hem in het bloed: zijn vader was molenaar, zijn opa, zijn overgrootvader enzovoort.
4. **Voor altijd gescheiden** Graf 17 is een van de oorspronkelijke grote graven op de begraafplaats welke plaats boden aan les overledenen. In het graf ligt alleen de vrouw van Jonkheer P. van der Wijck: C.C.P. van der Wijck-Muller. Hijzelf ligt onder een identieke steen op de begraafplaats van Olst.
5. **Enige grafkelder** Behalve van de familie Sandberg tot Essenburg is op de Oude begraafplaats van Colmschate geen grafkelder te vinden. Deze dateert uit 1920. Op 24 maart van dat jaar werd er de op 32 jarige leeftijd gestorven Ada Wilhelmina Baronesse De Smeth in bijgezet. Haar echtgenoot, hofmaarschalk Ferdinand Francois Baron De Smeth, volgde 5 maart 1939. Hij was overleden als gevolg van een auto-ongeluk.
6. **Houten zerken** Van de vele houten zerken die vroeger op de Oude begraafplaats van Colmschate stonden, is slechts een handjevol bewaard gebleven. Van een viertal zijn op initiatief van de stichting Oude Begraafplaatsen Deventer (SOBD) in 2010 replica's gemaakt. Deze zijn voornamelijk te vinden in de zuidwest-hoek van de begraafplaats.
7. **Dikke bomen houden lang stand** De ruïnen van vier majestueuze beuken, twee rode en twee gewone, en diverse andere bomen en struiken rondom onttrekken in hartje zomer het zicht van boven. De bomen zijn allemaal ruim 100 jaar oud.

Speurkaart Oude begraafplaats Colmschate

De inhoud van dit boekje is tot stand gekomen in eendrachtige samenwerking met Roel Teeninga. Hij schreef 'Van nieuwe Kerkhof tot oude begraafplaats, historische fragmenten oude begraafplaats Colmschate'. Het is een echte aanrader voor diegene die meer wil weten over de bijzondere begraafplaats in het hartje van Colmschate. Bij het boekje hoort een 'speurblad' met zeven zoekopdrachten die jong en oud, toerist en scholier, kortom iedereen kan uitvoeren op de Oude begraafplaats van Colmschate. Een potlood of pen volstaat.

Staat u te popelen om zich op de een of andere wijze actief in te zetten voor het behoud en het beheer van één van de vele historische rustplaatsen? Neem dan contact op met bijvoorbeeld Vereniging De Terebinth. Zij zet zich in voor de funeraire cultuur in Nederland. Op de site www.ribo.nl kunt u ook terecht voor meer informatie.

www.rustplaatsen.nl

Deze uitgave maakt deel uit van het project 'Historische begraafplaatsen in cultuurhistorisch perspectief'. Daarbij worden op historisch waardevolle begraafplaatsen herstelwerkzaamheden uitgevoerd en worden de cultuurhistorische aspecten toeristisch en educatief belicht. Het project is tot stand gekomen dankzij financiële bijdragen van de Provincie Overijssel en Leader, 'Europees Landbouwfonds voor plattelandontwikkeling: Europa investeert in zijn platteland'.